

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

8.10.11

דרשה ליום הכיפורים – תשע"ב

מאת: הרב חיים שלום

קהילת מבקשי דרך

שבת שלום, שנה טובה וגמר חתימה טובה,

ולאלה מכם שזו הפעם הראשונה שלהם בקהילה, או הפעם היחידה בשנה בה הם מבקרים בקהילה – ברוכים הבאים לקהילת מבקשי דרך. שמה של הקהילה הזו מבטא את מטרתנו – לבקש את הדרך. אין לנו תשובות – אם באתם לכאן ורציתם לשמוע איזו אמת ברורה וחד משמעית, איזו הבטחה של גאולה, אז באתם למקום הלא נכון. מה כן יש לנו? – הרבה שאלות. הרבה חיפושים. הרבה בקשות. עוד לא מצאנו את הדרך. אבל אנו מחויבים תמיד לבקש אותה.

אין לנו תשובות. אבל, אני מקווה שתמצאו פה, אולי, קצת תשובה. ביום כיפור אנו נמצאים בסוף תהליך של עשרת ימי התשובה. מהי אותה "תשובה"? האם תשובה היא התהליך של לבקש כפרה או סליחה? האם תשובה היא ביצוע של הטקסים הקשורים לתקופה הזו – להתפלל בבית הכנסת, לשמוע את תקיעת השופר, ללבוש קצת לבן וכמובן לצום, ו וואלה – נצא נקיים, טהורים, חדשים. האם זו התשובה הנדרשת ביום כיפור?

כמובן שלא.

אנו יודעים את זה רק מההפטרה המפורסמת להיום, בה כתוב:

"הֲקִנְיָה יִהְיֶה צוֹם אֲבֹתֵינוּ יוֹם עֲנוֹת אָדָם נִפְשׁוֹ הִלְכָהּ כְּפֶגַם בֶּן רֹאשׁוֹ וְשָׁק נֶאֱפָר יִצְיַע הִלְזָה תִקְרָא צוֹם יוֹם רְצוֹן לַיהוָה.

הֲלוֹא זֶה צוֹם אֲבֹתֵינוּ פֶתַח חֲרָצְבוֹת רָשָׁע הִתֵּר אֲגָדוֹת מוֹטָה וְשִׁלַּח רְצוּצִים חֲפָשִׁים וְכָל מוֹטָה תִנְתְּקוּ.

הֲלוֹא פֶרֶס לְרַעֲב לְהַמִּיךְ וְעֲנִיִּים מְרוּדִים תִּבְיֵא בֵית כִּי תִרְאֶה עֲרֹם וְכִסְיֹתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם."

מן הפסוקים הללו עולה שהצום הוא כמובן לא המטרה – אולי (ורק אולי) הוא אמצעי להגיע למטרה האמיתית – לתשובה אמיתית. ובכן מהי כן תשובה, אם לא הטקסים האלה.

תשובה – מהשורש, "לשוב" – לחזור. פעולה של נסיעה – של מסע. לאן אנו אמורים לחזור? איפה היינו? ומה טוב במסע הזה, בדרך הזו?

תשובה היא מסע. והמסע הוא המטפורה המובילה של התקופה הזאת בשנה. בראש השנה קריאות התורה שלנו מתמקדות בשתי נסיעות טראומטיות – הראשון הוא גירושם של הגר וישמעאל והשני הוא הטיול המשפחתי של אברהם ויצחק להר מוריה לעקדתו. בשני המקרים, הגיבורים שלנו מגיעים אל סף המוות, ורק התערבות אלוהית מצילה אותם.

ביום כיפור הנרטיב המרכזי הוא סיפורו של יונה – אולי סיפור המסע הקלאסי ביותר בקנון העברי. הסיפור מתחיל בציווי פשוט של השם: "קום לך".

אחרי יום כיפור נמשיך עם תמת הנסיעות בחגיגת חג סוכות כשנזכור את מסעותינו במדבר דרך הקמת הסוכה.

מה אנו אמורים ללמוד מהמוטיב החוזר הזה של המסע?

שתי קבוצות של חוקרים - סוציולוגים של התיירות ואנתרופולוגים של הדת הקדישו זמן רב במחקר בנושא המרכזיות של המסע בחוויה הדתית. הרי התרבות היהודית כולה מתחילה עם נסיעה, עם "לך לך". בימי קדם, בכל נסיעה הייתה טמונה סכנה גדולה, אפילו סכנת מוות. לא יוצאים לנסיעה ארוכה סתם – כמובן לא הולכים "מארצך ממולדתך ומבית אביך" ללא סיבה טובה מאוד. הסיפור של אברהם איננו הגיוני כלל בהקשר של העולם הקדום. הוא מיתוס מייסד בדיוק מפני שהוא מאתגר את הנחות היסוד של נורמת החברה. המסע האידיאולוגי של אברהם הוא מהפכה.

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

הסיפורים מראש השנה והסיפור של יונה שנקרא מחר רק מוכיחים לנו כמה מסוכן המסע. אז למה יציאה למסע היא הקריאה של הימים הנוראים – של היהדות בכלל? אנו נקראים לצאת למסע, לבקש את הדרך, כי במסע אנו צומחים. החוקרים האלה שחקרו את המסעות של גיבורי התרבות – אברהם, סידארתה, אודיסיוס, ואת הנסיעות שלנו במאה ה-21 מצאו שהתמה המשותפת של הסיפורים העתיקים היא גם משותפת לחוויתנו היום של המסע. המסע לוקח אותנו מן המקום המוכר והבטוח – ומעתיק אותנו אל מקום חדש. המקום החדש הזה, במונחים של סוציולוגים של החינוך, נקרא לימינלי – סיפי – זה שנמצא על הסף (מהלטינית לימן – סף או מפתן בעברית) – המקום בין ובין. על המסע – כשאנו לא יודעים לאן נגיע, כשאנו בדרך ומה שמקיף אותנו אי אפשר לסמוך עליו – רק אז אנו פתוחים – ופנויים לשינוי. אנו נוכחים בזאת בסיפורו של יונה. במהלך הנסיעה שלו על הספינה – יונה פוגש את המלחים ששואלים אותו סדרה של שאלות. השאלות האלה מובילות את יונה להבין מחדש את זהותו:

”וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֲבְרִי אֲנֹכִי וְאֵת ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲנִי יָרֵא”

התשובה – המסע האולטימטיבי אמור להביא אותנו למקום לימינלי – למקום שבו אין לנו את התשובות. למקום שבתוכו הכול פתוח לשאלות ותהיות. מקום שאפשר לצמוח בתוכו. זו המשמעות של מבקשי דרך – אנו כאן בדרך. אף על פי שיש לנו בית יפה – אנו מבינים שהבניין הוא רק בניין – בתוך הבניין, אנו בדרך. אנו בדרך לבנות עוד בניין כאן – בניין דוידסון שבע"ה ייבנה בשנה הקרובה הבאה עלינו לטובה. בתוך הבניין הזה אנו נקים גנים – ובגנים האלה יש לנו הזדמנות פז לעזור לדור חדש לצאת למסע שלו. אנו נבנה מקום שבו נעודד כל ילד וילדה לשאול את השאלות שלהם, למצוא את התשובות שלהם. החינוך שלנו יהיה חינוך של חיפוש אמיתי, ברוח של היהדות – ברוח של מסע.

ובכן – הערב כולנו מוזמנים לשאול: היכן אנחנו במסע שלנו? – השאלה נשאלת במישור האישי ובמישור הקולקטיבי. הערב התפללנו תפילת כל נדרי – אחת התפילות הכי אהובות בקרב היהודים, אבל גם הכי שנויות במחלוקת. אהובה ושנואה מאותה סיבה – היא נותנת לנו הזדמנות שנייה ללא שום מאמץ. התפילה הפופולארית והפופוליסטית היא פורמולה – טקס קל לכפר על החטאים – היא ההפוך של התשובה! להגיד לא התכוונתי! וזהו. כל נדרי הוא האנטי-תשובה. כל נדרי הוא הבריחה מהאחריות – הבריחה של יונה. לא עליי! אנו קוראים. התשובה האמיתית מכריחה אותנו לשאול מה כן עליי? מה אני עשיתי? מה לא עשיתי? איפה אני בסיפור הזה? ובכן הערב אני שואל – איפה הייתי? איפה הייתי כשגלעד ישב עוד שנה? איפה הייתי כשהפער בין עשירים ועניים נהפך לתהום ענקי. איפה הייתי בטובא זנגריה?

בעשרת ימי התשובה אנו נקראים לשוב לעצמנו. בסוף מסכת יומא, רבי עקיבא משווה את התשובה למקווה – אנו נכנסים ללא לבוש, ויוצאים טהורים. רק אם אנו מוכנים להתפשט, אנו יכולים לעשות תשובה. התשובה היא מסע לקראתו אין אנו יכולים להצטייד – נהפוך-הוא – אנו צריכים לעמוד ערומים וחסרי הגנה לפני שערי השמיים כדי שנוכל להיות קצת, רק קצת פגיעים. להסתכל לרגע על אופיינו כבני תמותה ובאמת להתבונן פנימה. התשובה שהיום מבקש מאיתנו היא תשובה של טרנספורמציה. אנו מתבקשים לצאת למסע. או במילים של ההפטרה: ”סולו סולו פנו דרך”.

ושוב – ברוכים הבאים למבקשי דרך – שכולנו נתמוך אחד בשני בדרך שהתשובה שלנו תתקבל במרום ושתהיה לכולנו ... שנה טובה וגמר חתימה טובה.